

De kiezer heeft gesproken, maar linksige lobbyisten sturen de formatie aan. Wie is er eigenlijk de baas in ons land?

Posted on 22 november 2025 by Bart Jan Spruyt

Een verbijsterend proces voltrekt zich dezer dagen voor onze ogen. Kiezers hebben op 29 oktober gekozen, maar wat er uiteindelijk in een regeerakkoord terechtkomt wordt bepaald door schimmige gesprekken met lobbyisten, ambtenaren en andere belanghebbenden. Doet onze stem er eigenlijk wel toe?

Het is dezer dagen een drukte van belang in de gangen rondom de Schrijfkamer in het 'formatiegebied' in het gebouw van de Tweede Kamer. Rob Jetten en Henri Bontenbal, samen met informateur Sybrand van Haersma Buma, recipiëren. Gast na gast betreedt hun vergaderkamer en mag de coalitiebouwers trakteren op zijn kennis van aangelegen zaken.

Iedere dag wordt een bepaald thema behandeld. Gisteren stond het onderwerp

‘economie, energie en klimaat’ op de agenda. De complete ambtelijke top van organisaties die op dit terrein actief zijn, kwamen een kopje koffie drinken. Marko Hekkert, directeur van het Planbureau voor de Leefomgeving, schoof aan. Jan Willem Erisman, voorzitter van de Wetenschappelijke Klimaatraad. Kees Vendrik, voorzitter van het Nationaal Klimaat Platform. Ambtenaren van het ministerie van ‘Klimaat en Groene Groei’. En tot slot mochten de ‘Klimaatjongeren’ aanschuiven.

Eerder deze week mochten allerlei ‘experts’ aanschuiven voor gesprekken over het buitenlands beleid, over migratie, over het ‘stikstofdossier’ en het ‘woonbeleid’. En steeds hetzelfde tafereel: ambtelijke dan wel politieke commissies, topambtenaren van ministeries, topambtenaren van diensten als de IND en het COA, sectorale lobbies als LTO en LTO-jong, biodiversiteitslobbies zoals Natuur & Milieu en activistische ambtenaren zoals die van het Planbureau voor de Leefomgeving leggen de politici hun werkelijkheid voor en definiëren de kaders van de uiteindelijke beleidskeuzes.

Het grote kwartetten

Wie dit proces even tot zich laat doordringen, kan een kreet van verwondering nauwelijks onderdrukken. Klimaat heeft tijdens de verkiezingscampagne nauwelijks een rol gespeeld. De kiezers hebben voor een midden-rechtse koers gekozen, en de deelnemende partijen in zo’n coalitie (D66, VVD, CDA, JA21) hebben zich niet met woest-ambitieuze plannen met betrekking tot het klimaat geprofileerd. Toch komt die ambitie via de genodigde heren alsnog op de tafel van de informateur. Want ja, een formatieperiode is de tijd van de lobbyisten: dat weet niet alleen het bedrijfsleven, maar ook de ambtenarij en allerlei niet-gouvernementele organisaties.

Democratie lijkt in de kern een tamelijk overzichtelijke regeringsvorm. Burgers die een bepaalde leeftijd hebben bereikt en zich in het verleden niet al te zeer hebben misdragen, mogen bij verkiezingen hun stem uitbrengen. Die stemmen worden bij elkaar opgeteld, en dan weten we welke politieke partijen hebben gewonnen en welke niet. Omdat geen enkele partij een absolute meerderheid weet te behalen, gaan de winnaars met elkaar aan tafel zitten om een coalitie te smeden. Partijleiders zitten vergezeld van secondanten tegenover een of meerdere informateurs aan een tafel waarop de verkiezingsprogramma’s en de financiële doorrekeningen liggen. Het grote kwartetten, de uitruil van wensen en belangen in een acceptabel compromis, kan beginnen. Na verloop van tijd komen ze naar buiten

met een regeerakkoord en worden de bewindslieden gevraagd. Dan hebben we, maanden na de verkiezingen, een nieuwe regering.

Maar zo overzichtelijk is het in de praktijk dus niet. Je zou zelfs kunnen zeggen dat de verkiezingen en de keuzes die de burger heeft gemaakt, zowel partijpolitiek als inhoudelijk, en de uiteindelijke uitkomst van het formatieproces niet zo heel veel met elkaar te maken hebben. Verkiezingen wekken de indruk dat de bevolking de nieuwe koers bepaalt. In werkelijkheid zijn zij het startschot van een tamelijk schimmig, autonoom proces waarin de wens van de burger hooguit nog een pro-memorie-post is.

In de wereld van de Haagse realiteit begint er na de verkiezingen in feite een heel nieuw proces van nieuwe onderhandelingen waarbij particuliere en ambtelijke lobbies een tweede kans krijgen in dezelfde uitgesleten groef. In aanloop naar de verkiezingen hebben zij natuurlijk al de politieke partijen 'bijgepraat' en belobbied. Nu mogen zij, de bevolkers van de Haagse ons-kent-ons-wereld, opnieuw aanschuiven en de politici van de antwoorden voorzien op vragen waarvan ze zelf blijkbaar geen flauw benul hebben.

Critici van het beleid, deskundigen als de demograaf Jan van de Beek of stikstofexpert Arnout Jaspers, worden níet uitgenodigd. En dus krijgen we straks een regeerakkoord waarin de stikstofnormen niet zullen worden aangepast en het EU-beleid met betrekking tot asiel en migratie zal worden omarmd: een akkoord met keuzes waar een grote meerderheid van de bevolking, zo is tijdens de verkiezingen gebleken, een uitgesproken tegenstander is.

De kiezer wordt, kortom, op een beledigende manier voor de gek gehouden. Wie is er nu eigenlijk de baas in dit land? De kiezer of een niet gekozen vierde macht, gesecondeerd door organisaties zonder draagvlak, overeind gehouden door subsidies vanuit de Postcodeloterij en de overheid?

We hebben het wel eens over het primaat van de politiek. Daarmee bedoelen we dat politici hun keuzes verantwoorden en verdedigen in een transparant publiek debat. Maar in het echt worden de keuzes gesmeed in een schimmig proces van conversaties met ambtenaren en lobbyisten, en wordt de maatschappelijke werkelijkheid opzichtig ontkend.

En de uitslag is voorspelbaar. Al die experts bieden de informateur de feiten en

cijfers en argumenten om met een agenda te komen die GroenLinks-PvdA op het lijf geschreven is en voor JA21 onmogelijk. De fractie van Klaver heeft 'het midden' van de week al geholpen door de 35-jarige VVD'er Thom van Campen aan zijn prestigieuze positie als Kamervoorzitter te helpen. Met Dilan Yeşilgöz is al koffie gedronken. Het spel is eigenlijk al gespeeld.

De keuze tegen de voortreffelijke Martin Bosma was de symbolische handeling waarmee rechts realisme tot het verleden werd verklaard en een conglomeraat van politici uit het 'midden', de ambtelijke top en lobbyisten een oude orde willen herstellen die in het verleden niet de oplossing maar de oorzaak van alle problemen is gebleken.

Wynia's Week *verschijnt 156 keer per jaar en wordt* ***volledig mogelijk gemaakt*** *door de donateurs. Doet u mee, ook straks in het nieuwe jaar?* ***Doneren kan zo****.* ***Hartelijk dank!***

Donateurs kunnen ook reageren op recente artikelen, video's en podcasts en ter publicatie in Wynia's Week aanbieden. Stuur uw reacties aan reacties@wyniasweek.nl. Vergeet niet uw naam en woonplaats te vermelden (en, alleen voor de redactie: telefoonnummer en adres). Niet korter dan 50 woorden, niet langer dan 150 woorden. Welkom!